

Tarix yaradan və yazan lider



1993-cü il iyun ayının 15-də Azərbaycan Ali Sovetinin sədri seçilən Heydər Əliyev parlament tribunasından bəyan etmişdi:

“Ali Sovetin sədri kimi Azərbaycan xalqının tarixi nailiyyəti olan Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyini qorumağı, möhkəmləndirməyi inkişaf etdirməyi özüm üçün ən əsas vəzifələrdən biri hesab edirəm.

Ömrümün bundan sonrakı hissəsini harada olursa-olsun, yalnız və yalnız Azərbaycan Respublikasının müstəqil dövlət kimi inkişaf etməsinə həsr edəcəyəm”.

Bu sözlər XX əsrdə dövlət müstəqilliyini ikinci dəfə bərpa etmiş Azərbaycanın inkişaf konsepsiyası, Heydər Əliyevin isə həyat kredosu idi. Ş.Monteskye 1711-ci ildə türklər barədə yazmışdı ki, dünyanın heç bir xalqı şöhrəti və əzəməti ilə onlarla yarışa bilməz: “Onlar türk adlanıb Avropada, Asiyada və Afikada nəhəng fəthliklər edib dünyanın üç qitəsində ağalığ edirlər. Bu cəngavər xalq öz gündəlik şöhrəti ilə məşğul olub, əbədi məğlubedilməzliyinə inanıb keçmiş qələbələrinin əbədləşdirilməsi qayğısına qətiyyənlə qalmamışdır”.

İlk ixtisası memar olan türk lideri XX əsrin son qərinəsində müstəqil Azərbaycan dövlətinin qurucusu oldu. Ali tarixçi təhsil almış həmin dahi şəxsiyyət xalqının ən yeni tarixini yazdı. Dövlət təhlükəsizliyi generalı olmuş bu soydaşımız müstəqil dövlətçiliyimizi qorudu və əbədləşdirdi. Bütün bunların müəllifi olan Heydər Əliyev fenomeni dünyanı heyran qoymuş türk xarakterinin əzəmətinə zəmanəmizin ən uca meyarları səviyyəsində bütün dünyaya nümayiş etdirdi.

Bu rəşadətin müəllifi dünyaya hökm edən sovet superdövlətinin ali rəhbərliyinə yüksəlmiş qüdrətli türk oğlu Heydər Əliyev oldu Bu insan Azərbaycanda ali səlahiyyət sahibi olduğu andan -1969-cu ildən yurdumuzun ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi və mədəni quruculuq tarixində yeni mərhələ başladı. Azərbaycanı kərpic-kərpic tikilmiş, nəsillərdən nəsillərə yadigar kimi ötürülmüş əzəmətli bir binaya bənzədən Heydər Əliyev bu binaya öz payını qoyaraq onu müstəqil dövlətin banisi kimi ucaltdı. Heydər Əliyev və Azərbaycan adı XX əsrin 60-cı illərindən həmişə qoşa çəkilməyə başladı.

Heydər Əliyevi ən çox maraqlandıran məsələlərdən biri də Azərbaycan tarixinin öyrənilməsi, tədqiqi və təbliği idi. Heydər Əliyev tarixi təhrif etmədən, olduğu kimi yazmağın vacibliyini xatırladırdı. O, 1997-ci ildə Elmlər Akademiyasında görüşdə: “Tarix hər bir insan üçün yeniyyətmişlikdən başlayaraq lazımdır. O cümlədən mədəniyyətimizin, ədəbiyyatımızın, elmimizin tarixi lazımdır” söyləməsi, Azərbaycanın çoxəsrlik tarixinin dərinə tədqiqinin vacibliyini vurğulayaraq “bizim tariximiz – həm qədim tariximiz, həm orta əsrlər tariximiz, həm də son dövrlərin, yəni XVIII, XIX və XX əsrlərin tarixi istənilən səviyədə yazılmayıb” deməsi tarix elminin mühüm problemlərinin obyektiv tədqiq edilməsi sahəsində mühüm elmi metodoloji əhəmiyyət kəsb edən konsepsiya olub.

Ulu öndərin azərbaycanlıların soyqırımı, Qərbi Azərbaycan tarixinin öyrənilməsi, Azərbaycanın İran tərəfindən işğalı, Şimali Azərbaycan xanlıqlarının Rusiya imperiyası tərəfindən zəbt olunması, 1918-1920-ci illərdə Şimali Azərbaycanda ya-

radılmış Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövləti tarixinin həqiqətlərinin üzə çıxarılması və s. məsələlərin zəruriliyinin tarix elminin mühüm bir problemi kimi rəsmi şəkildə əsaslandırması - bu sahəyə aid fərman və sərəncamları xalqımıza böyük elmi xidmət nümunəsidir.

Heydər Əliyev 1930-cu illərdə represiyaların qurbanı olmuş, “xalq düşməni” damğası vurulmuş görkəmli şəxsiyyətlərimizin adlarının tariximizə qaytarılmasına da böyük diqqət yetirirdi. Millətçi damğası vurulan Nəriman Nərimanov Heydər Əliyevin qətiyyəti nəticəsində xalqımıza qaytarıldı, onun 100 illik yubileyi təntənə ilə qeyd edildi, Bakıda və Ulyanovskda əzəmətli heykəli qoyuldu, Bakıda və Tbilisidə ev muzeyləri açıldı.

Azərbaycan elminin ən parlaq nümayəndələrindən olan akademik Yusif Məmmədəliyevin abidəsinin açılışı, Türk dünyasının böyük ədibi Hüseyn Cavidin nəşinin Azərbaycana gətirilməsi, onun doğma Naxçıvanda dəfni, məqbərə inşa edilməsi, xalqımızın qəhrəmanlıq dastanı “Kitabi Dədə Qorqud”un 1300 illiyinin geniş miqyasda qeyd olunması, bir əsrə yaxın zində qalmış Cənub mövzusu – Təbriz mövzusunun Heydər Əliyevin qayğısı sayəsində azadlığa çıxması, 1990-1993-cü illərdə onun qətiyyəti nəticəsində muxtar respublikanın adından “sovet”, “sosialist” sözlərinin çıxarılması, AXC-nin üçrəngli bayrağının Naxçıvan Muxtar Respublikasının Dövlət bayrağı kimi qəbul olunması, 20 Yanvar faciəsinə siyasi qiymət verilməsi, 31 dekabrın “Dünya azərbaycanlılarının həmrəyliyi günü” kimi qəbul olunması bu insanın Vətən sevgisinin zirvəsi idi.

Müstəqilliyimizin ilk illərində Azərbaycanda cərəyan edən xaoslu proseslər təsdiq edirdi ki, dövlət müstəqilliyimizi yaşatmaq kimi ağır bir missiyanın öhdəsindən yalnız möhkəm siyasi iradəsi olan bir rəhbər gələ bilər. 1993-cü ildə AXC–Müsavat cütlüyünün dövlət idarəçiliyindəki kobud səhlərinin məntiqi nəticəsi olaraq Azərbaycan dağılmaq və parçalanmaq təhlükəsi ilə üzləşdiyi bir vaxtda xalqımız ümummilli lider Heydər Əliyevə üz tutdu. Heydər Əliyev də çox gözəl bildirdi ki, o ağır, qarışıq günlərdə özünü qabağa verməyə, kövrək olan müstəqillik əldən gedəcək, dövlətçilik məhv olacaq, xalq isə didərgin düşəcək. Ulu öndərin böyüklüyü həm də onda idi ki, hakimiyyətin ona qarşı həyata keçirdiyi təxribatları, qarayaxma kampaniyasını bir kənara qoyub o ağır və keşməkeşli günlərdə xalqın köməyinə tələsdi.

1993-cü ilin iyunun 15-də Ali Sovetin sədri, oktyabr ayında Heydər Əliyevin Azərbaycan Respublikasının Prezidenti seçilməsi ilə müstəqil Azərbaycan dövlətinin tarixində yeni bir dövr başladı. Müstəqilliyimizin möhkəmləndirilməsinin birinci mərhələsi olan 1993-2003-cü illərdə dünyanın demokratik qüvvələrinin və aparıcı təşkilatlarının Azərbaycana olan münasibəti əsaslı surətdə dəyişdi.

Ulu öndər Heydər Əliyevin yenilməz siyasi iradəsi sayəsində ölkədə ictimai-siyasi sabitlik bərpa olundu, həyata keçirilən məqsədyönlü siyasət nəticəsində qanunun aliliyi, insan haqlarının qorunması kimi demokratik prinsiplər bərqərar edildi. Azərbaycan daxilində yaranmış nisbi sakitlikdən və beynəlxalq aləmdə ölkəmizə artan inam və maraqlardan istifadə edərək 1994-cü ilin sentyabrında “Əsrin müqaviləsi” im-

zalandı və bu Heydər Əliyev tərəfindən işlənib hazırlanmış müstəqil Azərbaycanın iqtisadi inkişaf strategiyasının həyata keçirilməsinin parlaq təzahürü idi.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin adı Azərbaycanın müasir tarixinə müstəqil Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının yaradıcısı kimi daxil olmuşdur. Onun rəhbərliyi ilə yaradılmış və 1995-ci il noyabrın 12-də ümumxalq referendumunda qəbul olunmuş Azərbaycan Respublikasının ilk milli Konstitusiyası Azərbaycanın demokratik dəyərlərə sadiqliyinin, demokratik hüquq dövlət və vətəndaş cəmiyyəti quruculuğunda ısrarlı olduğunun təsdiqi oldu. Məhz bu Konstitusiyaya əsasən ölkədə demokratik, hüquqi, dünyəvi və unitar dövlət qurulması üçün 400-dək qanun qəbul edilmişdir.

Milli tariximizin ən ağır problemlərlə Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ probleminin həlləməsi Heydər Əliyevin diqqət mərkəzində olmuşdur. Problemin həllinin əsasını beynəlxalq hüquq normaları, dövlətlərin ərazi bütövlüyünə hörmət, qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq prinsipləri təşkil edirdi. Onun dünya təcrübəsinin bütün nailiyyətlərini, sivil beynəlxalq normaları özündə əks etdirən sülhsevər xarici siyasətinin əsasında ilk növbədə, milli müstəqilliyin möhkəmləndirilməsi, dövlətlərin hüquqlarına hörmətlə yanaşılması, bütün mübahisəli məsələlərin sülh və danışıqlar yolu ilə həll edilməsi, qarşılıqlı surətdə faydalı iqtisadi, elmi və mədəni əməkdaşlıq yaradılması, dövlətlərarası əlaqələrə mane olan hər cür məhdudiyyətlərin aradan qaldırılması prinsipləri dayanırdı.

Ölkəmiz üçün həyati əhəmiyyət kəsb edən atəşkəsə nail olunması, ATƏT-in 1996-cı il Lissabon görüşündə atılan cəsarətli addım, 1993–2000-ci illərdə Ermənistan–Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli ilə əlaqədar ABŞ rəhbərliyi ilə 18, Fransa rəhbərliyi ilə 16, Rusiya Federasiyası rəhbərliyi ilə 28, Türkiyə Cümhuriyyəti rəhbərliyi ilə 78 dəfə Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyünü bərpası istiqamətində müzakirələr aparması Heydər Əliyev dövlətçilik konsepsiyasında əsas yer tuturdu.

Ulu öndər Heydər Əliyevin Azərbaycana rəhbərliyə qayıdışının əsas qayəsini müstəqillik, azərbaycançılıq, dövlətçilik, ədalətçilik, demokratiya, milli tərəqqi, dünyəvilik kimi ümumbəşəri dəyərlər təşkil edirdi. Heydər Əliyevin müstəqillik konsepsiyasının yaşarlığı və həyatiliyi fikir tariximizdə yeri və önəmliyi şərtləndirən amillər arasında konkret və real cəmiyyətin iqtisadi, siyasi, sosial və mədəni-əxlaqi sahələrinin bütün kompleks problem və qayğıları ilə bərabər, real Azərbaycan gerçəkliyi dayanırdı.

Ümummilli liderin müstəqillik konsepsiyasının təhlilindən aydın olur ki, milli müstəqillik millətin hər bir nümayəndəsinin şüurunda və psixologiyasında öz millətinin keçmiş, bugünü və gələcəyi barədə həqiqətləri dərk etmədən mümkün deyildir. Heydər Əliyevin nəzərinə, müstəqillik xalqın mədəniyyətini bir mədəni hadisə kimi, daim hər bir vətəndaşın milli şüurunda möhkəm yer tutmalıdır.

Heydər Əliyevin müstəqillik konsepsiyasının strukturunda Vətən, Dövlətçilik, Suverenlik, Vətənpərvərlik anlayışları önəmli yer tutur. Heydər Əliyevin fikrincə, dövlətçilik, vətəncilik kimi fenomenlər azərbaycançılıq ideologiyasından bəhrələnməli və bunlar öz növbəsində azərbaycançılığın sosial-millət məzmununun saflığını qorumaqlıdır.

Ümummilli lider maarifçilik fəlsəfəmizin tarixi-mədəni dəyərlərindən bəhrələnməyə Vətən, millət və milli dövlət anlayışlarını azərbaycançılıq ideyası çərçivəsində vahidətdə götürərək bu sintezi milli bütövlüyün təmin edilməsi, onun həmrəylik ruhunda inkişaf etdirilməsinin mühüm sosiomədəni mexanizmi kimi işləmiş, onun azərbaycançılıq ideyası müharibə gedən ölkəni fəlakətdən çıxarmaq üçün millət və cəmiyyət qarşısında həmrəy qüvvələri birləşdirmək simvoluna, “azərbaycanlının Azərbaycandan başqa vətəni yoxdur” kəlamı nəinki ölkə daxilindəki vətəndaşlarımız, hətta xaricdəki soydaşlarımız üçün də milli həmrəylik manifestinə çevrilmişdi.

Qüdrətli milli lider Heydər Əliyev müstəqil Azərbaycan dövlətini on il idarə etdi. Minilliklər tarixi olan uca Qafqaz zirvəsindən baxarkən bu on il kiçik bir an olsa da, böyük şanlı yolun ilk addımı kimi tarixləşdi. Hər il Ümummilli lider Heydər Əliyevin ikinci dəfə hakimiyyətə qayıdışı kimi tarixləşmiş 15 iyun Milli Qurtuluş Günü qeyd edərək özümüzə sual veririk. Bu gün bizə nə vermişdir, nə üçün bu gün belə ruh yüksəkliyi ilə qeyd edirik? Sualın cavabı aydındır. Heydər Əliyevin hakimiyyətə yenidən qayıdışı Azərbaycanı vətəndaş müharibəsindən xilas etdi, yenidən qurulmuş kövrək addımlı müstəqil Azərbaycan Respublikası yaşamaq şansı qazandı.

“Mən fəxr edirəm ki, azərbaycanlıyam”- deyən Heydər Əliyev xalqının ürəyində milli-mədəni dəyərləri yaşatmaq üçün yandırdığı əbədi bir məşəl, ucaltdığı bayraq Ulu öndər Heydər Əliyevin siyasi kursunun layiqli davamçısı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Azərbaycanın bütün güclərində dalgəlanıdır.

Mais ƏMRAHOV,
AMEA Tarix və Etnologiya
İnstitutunun şöbə müdiri, professor